

Nr 331.

Af herr **Lindhagen**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.

Den svenska vattenkraftsföreningen har enligt sitt program uppställt såsom sin »betydelsefullaste» uppgift att »gifva ett samfällt uttryck för den svenska vattenkraftsindustriens mening i den brännande frågan om en modern vattenlagstiftning». I öfverensstämmelse härmed vill föreningen ock »verka för enhetlig och praktisk behandling af vattenkraftsfrågorna vid domstolarne, samt vid annan formell handläggning» samt söka »vinna gehör om förslag till författningar afsedda att reglera förhållandet mellan vattenkraftsindustrien och samhället».

Genom de i propositionen nr 68 föreslagna grunderna för upplåtelse af statens vattenfall med vattenfallsrätt synes föreningen i det närmaste kunna vinna, att statens vattenfall, som ej omedelbart utnyttjas af kronan, komma att under nära ett helt sekel förvandlas till en privatdomän för vattenkraftsindustrien utan erläggande af någon köpeskillning och med lika fritt och oinskränkt tillgodonjutande af de i vattenfallen nedlagda ekonomiska värdena, som om det vore dess eget.

Vattenfallen må nämligen enligt förslaget upplåtas för en tid af 95 år, hvilket gifvetvis är afsedt att blifva regel. Under hela denna tid skall erläggas samma afgäld, som bestämmes vid första upplåtelsens början, hvilken afgäld säkerligen blir mycket låg. Någon kontroll eller förpliktelse till förmån för allmänna intressen är innehafvaren under den långa tiden ej heller underkastad. Bestämmandet af afgäldernas belopp är dessutom enväldigt öfverlämnadt åt vattenfallsstyrelsen utan något som helst direktiv eller kontroll, och till på köpet har vattenfalls-

styrelsen blifvit af regeringen så sammansatt, att den, med all aktning för ledamöternas säkerligen stora personliga duglighet, för närvarande dock uteslutande representerar den privatkapitalistiska synen på dessa ting. Man är under sådana förhållanden berättigad att hysa de största farhågor, att det skall gå här som tillföre vid utnyttjandet af statens jordegendom: de privata intressena förstå att lägga sig till med det hela och staten jämte de allmänna intressena stå där lurade på konfekten.

Uti de förra året af Riksdagen antagna grunder för arrendeupplåtelse, hvilka nu föreslås skola med några tillägg gälla äfven för upplåtelse med vattenfallsrätt, hade enligt regeringspropositionen afvisats vattenkraftsföreningens hemställan att arrendatorn för den förnyade upplåtelsen skulle tillförsäkras samma villkor som för den första. »Det torde», hette det i propositionen, »icke vara lämpligt, att, om staten för att främja en ny och för landet viktig industri, som till en början ej kan bära ett normalt kraftpris, beviljat densamma upplåtelse af ett vattenfall på synnerligen fördelaktiga villkor, staten vid arrendetidens utgång, när det industriella företaget måhända utvecklats till en mycket vinstgivande affär, skulle vara förhindrad att betinga sig den arrendeavgift och de öfriga villkor, som motsvara då gällande kraftpris.» Härigenom har åt staten åtminstone bevarats tillfälle att efter den första arrendetidens utgång reglera afgälden och bereda det allmänna någon andel i de stora vinster, som vattenkraftens stigande värde tilläfsventyrs skapat. Denna förståndiga grundsats är nu faktiskt öfvergifven, när det gäller vattenfallsrätten. En sådan storartad present åt den, som får upplåtelse, motiveras med att detta skulle erfordras för att dessutom bereda honom större utsikter att kunna belåna vattenfallsrätten. Det vore åtskilligt att anföra mot dessa farhågor för fastighetskrediten äfven i detta fall. En utgångspunkt för creditsäkerheten ligger i optionsrätten. Att för denna angelägenhet offra statens behöriga inkomster af sin egendom är i hvarje fall ett obehörigt sammanblandande af två olika frågor. Gifvet är, att med den nu föreslagna ordningen de flesta komma att begära vattenfallsrätt, äfven de hvilka ej behöfva något särskildt kreditunderlag i dennas belåning mot inteckning.

I denna punkt bör således vattenfallsrätten ej upplåtas med större ekonomiska privilegier än arrenderätten.

Men äfven i andra afseenden förtjänar det i öfrigt för upplåtelse med vattenfallsrätt föreslagna villkor en närmare granskning, hvilken följaktligen också måste gälla samma villkors redan beslutade tillämpning på upplåtelse med arrenderätt.

Obegripligt är hur jordbruksutskottet, utan att yrkande därom ens förelåg, kunde förra året föreslå Riksdagen att förlänga tiden för den första upplåtelsen från 40 och 45 till 50 och 55 år. Då optionsrätt förefinnes, har denna tidsperiod hufvudsakligen betydelse för ny reglering af arrendeaftgifterna och öfriga villkor. Med detta förslag undandrogs allenast staten möjlighet att under en hel tioårsperiod i framtiden erhålla af sina vattenfall en behörig inkomst, hvilken i stället donerades af Riksdagen till spekulatören. Denna oväntade frikostighet har också väckt stor och på många håll glad öfverraskning. Själf hade jag beredt mig att uppträda mot utskottets förenämnda förslag, men genom ett missöde försummade jag mig, då talmannens klubba föll med ett slag öfver det hela.

I sammanhang därmed höjde utskottet säkerligen onödigtvis och till prejudice för framtiden maximitiden för första upplåtelsen från 90 till 95 år. Detta bör ändras.

Äfventyrligt kan också vara den Konungen i allmänhet tillagda rätt att redan från början utsträcka upplåtelse tiden till detta maximum med lika billiga villkor för hela tiden »när särskilda omständigheter därtill föranleda». Kunna dessa omständigheter ej närmare angifvas i de allmänna grunderna, är det väl på sin plats, att i dylikt fall, som väl bör vara exceptionellt, ytterligare kontroll vinnes genom att saken underställes Riksdagen.

Det viktigaste vore, att, oberoende af upplåtelse tidens längd, villkorens ekonomiska sida reviderades exempelvis hvar tjugonde år på fullt opartiska, objektiva och billiga grunder. Det kunde därvid ock bestämmas, att under mellantiden mellan de båda hufvudperioderna en eventuell förhöjning i afgälden ej fick öfverstiga viss procent af det hela. Å andra sidan skulle spekulationsvinsten genom försäljning af upplåtelse rätten ej få beräknas till minskning af afgälden.

Några direktiv och hållhakar för vattenfallsstyrelsens enväldiga befogenhet att bestämma afgifterna och således afgöra om det ekonomiska utbytet för staten af dess vattenfall synas ej ha varit under öfvervägande. Man vet således ej i hvad mån detta kan vara görligt, men väl att det är önskligt. I de allmänna grunderna synas emellertid böra om möjligt inflyta bestämmelser härom eller åtminstone en hänvisning till att dylika bestämmelser skola underkastas Konungens pröfning, med öppen rätt för Kungl. Maj:t att själf kunna pröfva styrelsens förslag äfven i hvarje särskildt fall. I vissa viktiga afseenden lämna de allmänna grunderna utrymme för den farhågan, att ingen myndighet, icke ens vattenfallsstyrelsen, äger befogenhet att därät ägna någon omtanke.

Särskildt gäller detta betryggande af allmänna intressen och allmänhetens rätt. Något öfvervägande exempelvis om lämpligheten, att vid upplåtelse af vattenkraft för elektriska kraftledningar kontraktet äfven bör eventuellt innehålla bestämmelser om möjligheter för staten att i framtiden skäligen reglera priset för vattenkraften o. s. v., läser icke hafva ägt rum vid ärendets beredning. Det förefaller dock nödigt, att i de allmänna grunderna äfven påläggas vederbörande en förpliktelse eller åtminstone rättighet att i kontrakten skäligen se upp äfven med dessa och andra dylika frågor.

På grund af hvad sålunda anförts hemställes,

att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 68 med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall måtte besluta sådana ändringar och tillägg till nämnda grunder för upplåtelse med vattenfallsrätt eller arrenderätt, som ofvan ifrågasatts.

Då jag i följd af den nya begränsade motionstiden i fjol icke alls och i år ej tillräckligt hunnit sätta mig in i denna sak, vill jag genom denna motion hafva jämväl yrkat, att utskottet måtte föreslå de ytterligare ändringar eller jämkningar i förenämnda grunder, som utskottet till äfventyrs kan finna nödiga i anslutning till det åskådningssätt och de förslag, som i motionen framförts.

Stockholm den 4 mars 1911.

Carl Lindhagen.